

De boer is het haasje bij Caroline

Nu Caroline van der Plas namens haar BoerBurgerBeweging in Den Haag is aangeschoven om een kabinet te formeren, denken de boeren van Nederland vermoedelijk dat hun kostje gekocht is. Maar dan komen ze volgens 'plattelandspresident' Gerard Rooijackers bedrogen uit.

door JOHN JANSEN VAN GALEN

Het beleid van BBB is funest voor het platteland," zegt Rooijackers (1962), doorde week cultuurhistoricus en op zondag etnoloog. "Als het wordt uitgevoerd is over 25 jaar nog maar de helft van de boeren over." En hij voegt er voor haar een ongevraagd advies aan toe: "Maak Aalt Dijkhuizen geen minister van Landbouw! Dat wil Caroline graag, maar hij is de man van het Wageningse *old boys network*, dat schaalvergroting en intensivering van het agrarisch bedrijf als ideologisch dogma heeft. Het beleid dat BBB voorstaat is *killing* voor de boer."

Zo, die zit. En die zal hard aankomen ook, want Rooijackers staat nu juist bekend als 'plattelandspresident', altijd op de bres voor de belangen en de cultuur van het platteland. "Ik ben een *campagnard*," beaamt hij. "Ik houd van het platteland, ik woon er, in de Dordogne en het Land van Maas en Waal, en ik betreur ook dat de leefbaarheid van het platteland zo sterk onder druk staat. BBB draagt weliswaar een romantisch beeld van de boer uit, maar ik houd nu eenmaal van romantici en kan daar een eind in meegaan."

Met een zekere sympathie leest Rooijackers dan ook hoe sterk BBB de nadruk legt op 'plattelandscultuur'. "Die zetten ze heel erg voorop, dat is veel breder dan alleen iets van boeren, wat natuurlijk ook electoraal van belang is. En het is ook levende werkelijkheid: de wens niet te willen leven in een anonieme omgeving en de wetenschap dat je, als het erop aankomt, van elkaar afhankelijk bent. Het gaat om *naoersch*, het romantische idee van elkaar nabij zijn. Met als keerzijde van de medaille sociale groepsdruk en conformisme. Het romantische beeld van naoersch als harmonieuze *face-to-face community* kan omslaan in een *back-to-back community*, waarin familievetes generaties lang smeulen en er sprake is van stigmatisering en uitsluiting."

"Carbidschieten als culturele traditie staat iconisch in het BBB-programma. Men is voor het instandhouden van de plattelandsges-

zelligheid, men pleit voor boerderij-educatie, voor boerderijcursussen en voor een 'inboeringscursus'. En de publieke omroep moet niet alleen dialectsprekers ondertitelen, maar ook stadse stoepenschijters zoals jij!"

Bij de centrale leuze van BBB, 'Een gezond boerenverstand voor een gezond boerenland', heeft Rooijackers echter grote twijfels, omdat de partij in wezen het beleid van de afgelopen driekwart eeuw wil voortzetten. "Wist je dat met elke generatie het aantal Nederlandse boeren halveert? "In 1950 waren er een half miljoen boeren, in 1975 nog 200.000, omstreeks 2000 bijna 100.000 en nu nog zo'n 50.000. En als het beleid wordt uitgevoerd dat BBB voorstaat, houden we over 25 jaar maar 25.000 boeren over. En dat zijn dan heel grote bedrijven die niets toevoegen aan de kwaliteit van het leven op het platteland."

"BBB wil voortgaan op de weg van schaalvergroting en intensivering, met een heilig vertrouwen in technologische innovatie, en daarbij zal juist het soort boerenbedrijven waarvoor de partij zegt op te komen, het kleine gezinsbedrijf, het loodje leggen. Je zag tot voor kort overal de omgekeerde vlaggen met die overalls en dan vaak een klein overalletje ernaast... Nou, boeren die BBB stemmen vanuit het idee 'dat gaat mijn zoon helpen' misrekenen zich, want die jonge generatie valt straks uit de rij en er blijven er maar een paar over."

"De grote boerenbedrijven spinnen daar garen bij in een enorme verwevenheid – dat is ook een democratische zorg – met de agrofood-industrie, het grootwinkelbedrijf en de Rabobank. Die hebben de individuele boer bij de ballen, want de gemiddelde Nederlandse boer heeft een schuldenlast van 1,2 miljoen euro. Dat zijn dus zeer kapitaalintensieve bedrijven. Aan de andere kant zijn vier op de tien boeren miljonair, wat zich vaak echter niet vertaalt in een hoog maandinkomen. Dus ze zitten in een enorme spagaat."

Je zou Rooijackers 'de nieuwe meneer Beerta' kunnen noemen. Hij trad in de voetsporen van P.J. Meertens die onder die

naam geportretteerd werd in de zeventelige romancyclus *Het Bureau* van J.J. Voskuil. Ook Rooijackers' voornaamste interesse is de Nederlandse etnologie en zijn collectie is ondergebracht in een museum te Veldhoven, dat 10.000 objecten uit de volkscultuur herbergt. Maar anders dan Meertens, die een wat stijve linkse stadsmeneer was, is de flamboyante Rooijackers, zoon van een kroegbaas, in hart en nieren een Brabantse plattelandjongen.

Hoe kwam die herhaaldelijke halvering van de Nederlandse boerenstand op gang? In het naoorlogse Nederland, verklaart Rooijackers, was er sprake van 'landhonger'. Er heerste woningnood, steden en dorpen werden uitgebreid ten koste van het agrarisch bedrijf. De bestaande boerenbedrijven waren veelal inefficiënt en armoedig, met te kleine percelen en weinig mechanisatie.

"Nooit meer honger," proclameerde de eerste naoorlogse minister van Landbouw, de 'iconische figuur' Sicco Mansholt (PvdA), nog onder de indruk van de hongervinter die uitgehongerde Amsterdammers op fietsen met houten banden en masse naar zijn boerderij in de Wieringermeerpolder had gejaagd. Hij zette vol in op schaalvergroting en intensivering. Maar er was te weinig land om alle boeren een redelijk inkomen te verschaffen.

Nederland is vol," verkondigde premier Willem Drees in een Nieuwjaars-toespraak en koningin Juliana zei het hem in haar Troonrede na. Er werd, met steun van de boerenstandsorganisaties in de verzuilde samenleving, een actieve bevolkingspolitiek gevoerd. Het betekende dat een half miljoen Nederlanders emigreerden naar Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en naar landen in Europa. "Dat waren vooral kinderen van kleine boerenbedrijven en landarbeiders zonder grond voor wie in Nederland geen plaats meer was. De echte grondgebonden boeren bleven wel hier."

Het streven naar schaalvergroting schiep per saldo minder ruimte voor boeren. "Want bij de grootscheepse ruilverkaveling die toen

Gerard Rooijackers

FOTO GERARDROOIJACKERS.COM

werd uitgevoerd, werden kleine percelen samengevoegd tot grote arealen, met aanzienlijke landschappelijke gevolgen. De productiviteit per bedrijf moest omhoog, men geloofde heilig in de intensivering, waarvan Mansholt de architect was."

Mansholt werd in 1958 de eerste landbouwcommissaris van de Europese Gemeenschap. "Om de boeren een goed inkomen te garanderen introduceerde hij in Europees verband de landbouwsubsidies. Dat leidde in de jaren zestig en zeventig tot een melkzee en een boterberg: een gigantische overproductie, doordat de prijzen gegarandeerd werden."

Die enorme marktproblemen leidden ertoe dat in de jaren tachtig en negentig van een prijsbeleid werd overgegaan op productiebeleid. "Dan krijgen we de beruchte quota: voor melk, voor mest. Daarmee werd de productie van boeren redelijk in bedwang gehouden. Nederland had zelf het beste landbouwministerie van Europa,

misschien wel ter wereld. Wij hadden tot enkele decennia geleden het beleid echt in de vingers. Maar tegen alle adviezen in is dat beleid in 2015 losgelaten."

"De agrolobby was sterk. Het ministerie was al verzwakt en het is onder het kabinet Rutte I – je gelooft het niet – eenvoudigweg opgeheven. De markt zou het beter weten, met alle huidige narigheid van dien. De melkquota zijn prompt afgeschaft. Oud-minister Gerrit Braks riep nog: doe het in vredesnaam niet! Maar het gebeurde toch en al de dag erna breidde de vee-stapel zich uit."

Mansholt was in het begin van de jaren zeventig teruggetreden en enorm persoonlijk geraakt door het rapport van de Club van Rome, *De grenzen aan de groei*. "Hij probeert dan het intensiverende, schaalvergrotinge subsidiestelsel terug te draaien. Meteen grote demonstraties toen bedreigd werd met het beëindigen van de landbouwsubsi-

dies, want boerenprotesten met trekkers op de snelweg had je ook toen al. Mansholt en zijn opvolgers kregen de geest niet meer in de fles."

"En dat probleem is sindsdien steeds versterkt: we weten wat er moet gebeuren, maar er is geen draagvlak voor en dat wordt versterkt door de valse beeldvorming van een geïdealiseerde boer op een harmonisch platteland. Maar we hebben het allang over een industriële landbouw, en de infrastructuur van dat platteland is niet meer geschikt voor die enorme machines. Het platteland lijdt eronder en erodeert door die schaalvergroting."

Een eerdere Boerenpartij, die van Hendrik Koekoek, kwam in de jaren zestig juist in verzet tegen de ruilverkaveling, omdat kleine (ook wel keuter-)boeren daardoor broedeloos zouden worden. Maar BBB vertegenwoordigt juist de boeren die de schaalvergroting overleefden, 'de winnaars' zoals Rooijackers zegt. "Wat de Rabobank

'goede leningen' noemt. Maar veel boeren in het middensegment waarvoor BBB zegt op te komen, vallen juist in de categorie 'slechte leningen'. Dat is de paradox die BBB zelf niet ziet: de partij pleit voor het goede platteland waar ik ook van houd, maar haar toekomstvisie berust op intensivering en schaalvergroting, waardoor het platteland verder achteruit zal gaan."

Wat er moet gebeuren, is volgens Rooijackers duidelijk: "Terugkeer naar een grondgebonden landbouw met gesloten kringlopen. De natuur kent geen afval, de Nederlandse landbouw wel en volop, met import van soja waarvoor in Zuid-Amerika wouden gekapt worden, ten behoeve van intensieve veehouderij waarin een overschot aan stikstof als afval wordt uitgestoten en ecosystemen worden verwoest. We moeten inzetten op continuïteit in bedrijfsvoering, maar dat is niet in het belang van de agro-industrie,

die BBB gebruikt als nuttige idioot in het politiek-maatschappelijk debat." En ook op 'eerlijke prijzen voor de boeren die nu onder druk van het grootwinkelbedrijf te weinig betaald krijgen voor hun producten'.

"De consument is niet bereid en gewend meer te betalen voor gezond geproduceerd voedsel. Voedsel is in Nederland te goedkoop geworden en wereldwijd exporteren we kiloknallers, ten koste van het dierenwelzijn en de leefbaarheid op het platteland."

"Een gezond boerenverstand voor een gezond boerenland", de centrale leuze van BBB, komt Rooijackers misleidend, zo niet vals voor. "In de praktijk kun je al niet meer spreken van een klassiek gezinsbedrijf. De huidige Nederlandse landbouw is ondenkbaar zonder goedkope arbeidsmigranten. Maar de ironie is dat de gemiddelde BBB-stemmer niet zit te wachten op 'Polenhotels' of overlast door tijdelijke huisvesting van seizoenarbeiders – die *big business* zijn voor uitzendbedrijven, de exploitanten van deze moderne vormen van slavernij."

Apropos, bestaat 'het platteland' nog? Is het niet allang één uitgestrekte buitenwijk van de Randstad en andere grote steden geworden? Is die veelbezongen 'kloof' tussen stad en regio geen modern sprookje? Leeft de dorpsgeest nog? In Ermelo op de Veluwe vechten tegenwoordig fans van Ajax en Feijenoord in de dorpskroeg hun vetes uit!

"Ondanks de schone schijn van onvergankelijkheid is het platteland al eeuwen dynamisch," antwoordt Rooijackers. "Het gaat om de beeldvorming en die is net zo belangrijk als de realiteit. Het platteland is voor velen iets van een ongerept verlangen, een arcadische wereld die belichaamt wat verdwijnt. Er is een stedelijke beeldvorming over het platteland, zowel positief-arcadisch (tot erotisch aan toe: de hooiberg!) als negatief: achterlijk."

"En er is de beeldvorming van de platteland over zichzelf: autarkisch, onafhankelijk, een notie van pastorale puurheid die onschuldig-romantisch kan zijn, maar ook heftig ethocentrisch en uitsluitend, als tegenwicht tegen Randstedelijke decadentie, inclusief wokisme en excuuscultuur. Het gevoel door het westen ongehoord te zijn en niet serieus genomen te worden, als een sluitpost 'aan de achterste mem' te hangen, is electorale brandstof voor de BBB, net zo explosief als het gas in de carbidbus."